

Tekerleme

GİZEM ÇALIŞIR □ 17/06/2019

ELEŞTİRİLER

TOZLU
RAFLAR

0
YORUM

Tweet

Merlyn Solakhan'ın 1985 yılında çektiği ve Türkiye'de ilk kez 2016 yılında düzenlenen 15. İstanbul Bağımsız Filmler Festivali'nde Fol Sinema Topluluğu'nun işbirliğiyle hazırlanan "Başka Hâller" bölümünde gösterilen **Tekerleme** filmi, ayrıksı yapısı ve *nouvelle vague*'dan taşıdığı izlerle Türkiye sinemasında pek eşi benzeri olmayan bir estetiğe sahip. Bu noktada bir parantez açıp, Merlyn Solakhan 'la özel iletişime geçerek filmi bizlerle buluşturmayı sağlayan Burak Çevik'e teşekkür etmeden geçmeyelim. Nitekim yıllar önce "Tozlu Raflar" isimli bu bölüm açmamıza sebep olan da benzer bir motivasyondur diye düşünüyorum. Herkes tarafından çok bilinmeyen, göz ardı edilmiş; hatta çoğunlukla hiç fark edilmemiş filmleri tozlu raflardan indirip görünür kılmaya çalışmak ya da bu filmleri kişisel/toplumsal temasa açmak her zaman değerliydi. Bu bağlamda Merlyn Solakhan'ın Tekerleme'si tam da Tozlu Raflar bölümümüz için biçilmiş bir kaftan.

Hüznü, melankoliyi, nostalji duygusunu, yitirilen geçmişe duyulan özlemi, değişen ve dönüşen suretleri, İstanbul'un çehrelerini filme adını da veren "tekerleme" metaforuyla ilmek ilmek örerken deneysel bir anlatıya girişen Solakhan Tekerleme'de , 1980 sonrası İstanbul'una sıra dışı bir perspektiften bakıyor. Bu sebeple Tekerleme için bir gözlem ya da bir bakış filmi yakıştırmaması yapsam abartılı olmayacağı kanaatindeyim. Çünkü Tekerleme, tam da şairin dediği gibi bir "İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı" filmi. Gücünü de bu cümlede yankılanan melankolik tınıdan alıyor.

Tekerleme: İstanbul ile Birlikte Görmek

Belki de bu noktada “bakış” mefhumunu biraz daha açmak faydalı olabilir. İstanbul’a bakmak ama nasıl? İstanbul’u dinlemek ama nasıl? Solakhan bizleri, 1980 askeri darbesinden birkaç yıl sonra İstanbul’a dönen protagonistimizin peşine takarak bu değişen ve dönüşen İstanbul’u gözlemeye davet ediyor. Vapurdan ya da bir odanın camından uzun uzun İstanbul’a baktığımız sekanslarda hem filmin hem de genel olarak “mekân”ın hüznü ruhu seyirciye de akıyor. Nitekim, siyah-beyaz İstanbul görüntüleri eşliğinde seyircisini Oğuz Atay’dan, Ece Ayhan’a, Mustafa Irgat’tan İsmet Özel’e; darbe sonrası ismi değişen sokaklardan bugün tarihin derin sularına gömülen pek çok yapıya dek yatay bir gezintiye çıkaran Solakhan’ın başarısını da, kadrajına aldığı her şeyi temsile dayanan bir görme rejiminin dışında kurması olarak nitelendirebiliriz. Böylece imajların kendi dillerini sökmeye, kendi dillerinden arınmaya başlamasıyla temsilden uzak ve saf uygulanımlarla oluşan bir film yaratan Solakhan , Tekerleme’yi gören ve görünürün ötesine geçiriyor. Özne ve dünya (burada dünyadan kastım İstanbul) arasında mutlak bir ayrımın, hiyerarşik bir temsil ilişkisinin ve bütüncül bir birleşimin olmadığı; ama tüm bunların ötesinde bir tür kesişim kümesi, iç içe geçerek düşünme süreci üretiyor.

Aynı zamanda bir tez filmi olan (Tekerleme’nin Merlyn Solakhan’ın Alman Televizyon ve Sinema Akademisindeki bitirme projesi olduğunu da hatırlatalım) Tekerleme’nin, reklam jargonu ile İkinci Yeni şairlerinin şiirlerini birleştirme denemesi de imaj bombardımanı içinde yaşadığımız postmodern çağın hem kültürel yozlaşması/sıradanlaşması hem de bu yozlaşmadan üretici bir kuvvet yaratma denemesi olarak okunabilir. Nitekim bu da Solakhan’ın görme ve konuşma alışkanlıklarını, hiyerarşik yapılanmayı kırmaya girişen bir sinema yaptığıının kanıtı olarak değerli bir konuma sahip. Bu noktada Tekerleme’yi fenomenolojinin önde gelen isimlerinden Maurice Merleau-Ponty’nin üzerinde sıklıkla durduğu ve özel bir önem atfettiği Fransız ressam Cezanne ’ın sanatı özelinde kurduğu şu cümleler ile yeniden okuyabiliriz: “ İnsan yapısı nesnelere, araçların, evlerin, sokakların, şehirlerin arasında yaşıyoruz ve çoğu zaman bu nesnelere insan eylemlerinin sonuçları sayesinde kavırıyoruz. Bunların tümünün sarsılmaz bir biçimde ve zorunlulukla var olduğunu düşünmeye alışıyoruz. Cezanne’nin resmi bu düşünce alışkanlıklarını askıya alır ve insanın üzerine kendisini yerleştirdiği insan dışı doğanın zeminini sergiler.”*Tıpkı burada olduğu gibi, insanın üzerine kendisini yerleştirdiği, kendisine anlamlar devşirdiği insan dışı doğanın yansıması Tekerleme’ de de karşımıza çıkıyor. Zira film boyunca alışkanlıklardan hiyerarşik yapılara, dilden kalıplaşmış ifade biçimlerine dek pek çok sabit yıkılıyor. Tam da böylesi bir sebeple Tekerleme ’yi–yukarıda da bahsettiğim şekilde bir iç içe geçme hali olarak- İstanbul’u görmekten çok, İstanbul ile birlikte görmenin filmi olarak yatay bir düzlemde okumayı anlamlı buluyorum.

*Emre Şan, Dünyanın Teni – Merleau-Ponty Felsefesi Üzerine İncelemeler, 2017:227

GIZEM ÇALIŞIR

SİNEMA YAZARI

İlk sinema deneyimini 6 yaşındayken babasıyla birlikte gittiği Aslan Kral filmiyle yaşayınca büyülü fenerin etkisinden hiç çıkamadı; pek çıkacak gibi de durmuyor.

SOSYAL MEDYA

ARAMA

FILMLOVERSS

FILMLOVERSS.COM - TÜM HAKLARI SAKLIDIR - 2019

